

Er referens
S2019/02078/FS
Datum
2019-09-20
Vår referens
SJ

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.fs@regeringskansliet.se

Vårdföretagarnas remissvar (SOU 2019:20) Stärkt kompetens i vård och omsorg

Vårdföretagarna har beretts tillfälle att lämna remissvar över betänkandet "Stärkt kompetens i vård och omsorg" och vill med anledning av detta framföra följande.

Sammanfattande kommentarer

Vårdföretagarna beklagar att utredningens direktiv tydligt angett *att* en reglering av yrket undersköterska ska föreslås. Utredningen borde ha fått uppdraget att se över *om* en reglering bör införas. Ett sådant uppdrag hade varit öppnare och kunnat adressera fler och helt andra åtgärder för att stärka kompetensen och öka kvaliteten i vården och omsorgen, och öka attraktiviteten att söka sig till och stanna kvar i yrket.

Vårdföretagarna instämmer i allt väsentligt i utredningens problembeskrivning. Det gäller särskilt delen som pekar på att de utbildningar som ska ge kompetens för att arbeta som undersköterska varierar kraftigt över landet i såväl omfattning, innehåll som kvalitet. Detsamma gäller brister i språklig kompetens.

Vårdföretagarna anser inte att införandet av en skyddad yrkestitel löser problemet med avsaknaden av nationellt reglerade utbildningar eller att ett sådant införande i sig skulle öka kvaliteten och säkerheten i vården och omsorgen.

Vårdföretagarna anser att konsekvenserna av införandet av en skyddad yrkestitel inte är tillräckligt belysta. Det gäller särskilt de konsekvenser som förslaget får för upphandlad vård och omsorg, hur förslaget kommer att påverka kostnaderna för arbetsgivare och vad den mycket omfattande validering av en så stor yrkesgrupp som undersköterskor skulle innebära.

Inledning

Vårdföretagarna är en arbetsgivar- och branschorganisation för privat och idéburen vård och omsorg. Vårdföretagarna har cirka 2000 medlemmar med drygt 100 000 årsanställda. Alla medlemmar har kollektivavtal och bedriver vård och omsorg i hela landet.

Vårdföretagarna beklagar att utredningens direktiv tydligt angett *att* en reglering av yrket undersköterska ska föreslås. Vi anser att utredningen borde ha fått uppdraget att se över *om* en reglering bör införas. Ett sådant uppdrag hade varit öppnare och kunnat adressera fler eller helt andra åtgärder för att stärka kompetensen och öka kvaliteten i vården och omsorgen, samt öka attraktiviteten att söka sig till och stanna kvar i yrket.

Vårdföretagarnas synpunkter

Kapitel 12 Överväganden och förslag

Vårdföretagarna instämmer i allt väsentligt med utredningens övergripande beskrivning av de problem och utmaningar som vården och omsorgen står inför. Det gäller särskilt de delar som belyser behovet av en nationell och enhetlig utbildning samt beskrivningarna av att det förekommer brister i språkkunskap hos medarbetare.

Vi instämmer också i utredningens uppfattning att personalens kompetens är viktig för att uppnå kvalitet och säkerhet liksom att verksamheterna ska organiseras så att rätt kompetens finns på rätt plats. Utredningen menar att arbetsgivare i kommunal verksamhet inte fördelar arbetsuppgifter utifrån medarbetarnas kompetens. Vårdföretagarna vill understryka att det är en grov generalisering. Det pågår utvecklingsarbeten runtom i landet hos privata omsorgsgivare med syfte att differentiera arbetsuppgifter och använda medarbetarnas kompetens rätt.

12.2 Skyddad yrkestitel införs för yrket undersköterska

Vårdföretagarna instämmer i allt väsentligt med utredningens problembeskrivning. Trots att undersköterska är en av de vanligaste yrkesgrupperna idag så saknas en nationellt och enhetligt reglerad utbildning. Det gör det svårt för arbetsgivaren att säkerställa kvalitet och kompetens hos dem som har utbildats. Det förekommer också bristande språkkunskaper vilket utredningen pekar på.

Vårdföretagarna anser inte att en reglering av yrket undersköterska skulle lösa dessa problem. Det som främst behöver komma på plats är enhetliga och nationellt reglerade utbildningar till undersköterska.

Vårdföretagarna anser att konsekvenserna av införandet av en skyddad yrkestitel inte är tillräckligt belysta. Det gäller särskilt de konsekvenser som förslaget får för upphandlad vård och omsorg, hur förslaget kommer att påverka kostnaderna för arbetsgivare och vad den mycket omfattande validering av en så stor yrkesgrupp som undersköterskor skulle innebära.

12.3 Kompetens motsvarande undersköterskeexamen

Utbildningen har som tidigare nämnts en avgörande betydelse för att höja kompetensnivån i vård och omsorg, det gäller såväl gymnasieutbildningen som vuxenutbildningen. Det är positivt att Skolverket har tagit fram ett yrkespaket för vårdbiträden i enlighet med vad parterna i Vård- och omsorgscollege, där Vårdföretagarna är en part, är överens om.

12.7 Undersköterska lämplig bakgrund för att få iordningsställa och administrera läkemedel

Vårdföretagarna vill peka på svårigheten att i allmänna råd peka ut undersköterskekompetens som lämplig att iordningsställa och administrera eller överlämna läkemedel. Detta mot bakgrund av att utbildningarna till undersköterska inte är reglerade och varierar stort när det gäller kvalitet. Något som också utredningen konstaterar i sin kartläggning i betänkandets kapitel 7. Det måste därför fortsatt vara så att det är den reella kompetensen och lämpligheten hos varje enskild individ som säkerställs innan uppgifter delegeras, inte titeln.

12.8 Ansvar för validering av vård- och omsorgspersonalens kompetens

Om en skyddad yrkestitel införs är det nödvändigt att en statlig myndighet tar ansvar för den omfattande validering som kommer behöva genomföras. Men frågan om hur valideringen ska gå till är inte tillräckligt belyst i betänkandet. Det är exempelvis svårt att bedöma hur många individer som berörs av validering, i vilken utsträckning äldre betyg finns att tillgå och hur arbetslivserfarenhet ska värderas.

Till detta kommer svårigheter att bedöma kostnaderna för validering, liksom den påverkan som valideringen får på verksamheterna när medarbetare är borta från arbetsplatsen under valideringsperioder. Det är redan idag ett ansträngt läge när det gäller möjligheten att bemanna verksamheter. Långa valideringsperioder som omfattar en stor andel av personalen skulle förvärra situationen avsevärt.

Till detta kommer oklarheter i arbetsgivarens ansvar för valideringen. Vårdföretagarna anser inte att så omfattande valideringsinsatser som kan komma att bli aktuella med utredningens förslag är arbetsgivarens ansvar. Ett statligt beslut som kräver ökade behörigheter eller längre utbildningar bör rimligen finansieras av staten.

12.9 Långsiktig och hållbar kompetensnivå

Vårdföretagarna tillstyrker utredningens förslag att Socialstyrelsen ska tillhandahålla kompetenskriterier för yrket undersköterska och delar bedömningen att statens Skolverk bör samråda med Socialstyrelsen om innehåll i utbildningen.

Vårdföretagarna vill understryka vikten av samråd och kontinuerlig dialog med arbetsmarknadens parter samt med Vård- och omsorgscollege i detta arbete så att kompetenskraven motsvarar arbetslivets behov av kompetens.

13 Ikraftträdande av övergångsbestämmelser

Utredningen föreslår att bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2025 och menar att det ger aktörer gott om tid att förbereda sig och verksamheterna på förändringen. Vårdföretagarna delar inte den bedömningen.

14 Konsekvenser av förslagen

Vårdföretagarna anser konsekvenserna av utredningens förslag behöver fördjupas väsentligt om regeringens avsikt är att gå vidare med en proposition. Det gäller

framförallt konsekvenser för arbetsgivare, för privata utförare inom vård och omsorg och hur en validering av en så stor yrkesgrupp som undersköterskor ska gå till.

14.3 Kostnadskonsekvenser

Vårdföretagarna delar inte utredningens uppfattning att den mycket omfattande valideringsinsats som skulle bli fallet med utredningens förslag, inte skulle leda till ökade kostnader som måste tas hänsyn till. Även om en statlig myndighet har huvudansvaret för valideringsinsatsen anser Vårdföretagarna att valideringen kommer att innebära betydande kostnader inte minst för arbetsgivare, det handlar bland annat om vikarier, administration m.m. Dessa kostnader måste ersättas av staten.

Utredningens resonemang om de effekter av införandet av en skyddad yrkestitel antas ha på lönebildningen och på arbetsgivarnas möjlighet att organisera verksamheten håller inte. Vårdföretagarna delar inte utredningens uppfattning om att de löneökningar som förutspås för yrkesgruppen efter att en reglering införs, inte skulle vara en konsekvens av införandet av en reglering. Vidare är kopplingen mellan utredningens förslag och de möjliga samhällsekonomiska besparingar som beskrivs oklara.

Vårdföretagarna vill understryka att reformer som staten genomför också ska finansieras av staten fullt ut.

14.6 Konsekvenser för företag inom vården och omsorgen

Vårdföretagarna anser att avsnittet uppvisar brister, konsekvenserna och kostnaderna för upphandlad vård och omsorg är inte tillräckligt belysta.

Vårdföretagarnas medlemmar arbetar på uppdrag av kommuner och regioner. Uppdrag och ersättning regleras i upphandlade avtal, oftast inom ramen för Lagen om offentlig upphandling (LOU) och lagen om valfrihet (LOV). Det är mycket vanligt förekommande att avtalen inom äldreomsorgen innehåller skarpa bemanningskrav som reglerar hur stor andel av personalen som ska vara undersköterskor, eller ha en viss utbildningsnivå. Dessa krav är ofta så kallade "skall-krav", dvs utförarna är skyldiga att uppfylla dem för att inte begå kontraktsbrott med risk för hävning av kontrakt, vitesföreläggande, skadestånd med mera.

När en skyddad yrkestitel införs kommer vården och omsorgen stå helt utan undersköterskor till dess att utbildning och kompetens har hunnit att valideras. Med tanke på yrkesgruppens storlek, 180 000 personer, är det lätt att inse att det under en mycket lång period kommer att vara brist på undersköterskor med rätt att använda yrkestiteln. Mot bakgrund av detta menar utredningen att det är nödvändigt att kommuner och regioner ser över avtalen de har med privata utförare och anpassar kraven på anställda med undersköterskekompetens utifrån de nya förutsättningarna. Vårdföretagarna delar den uppfattningen, avtalen måste förändras.

Vårdföretagarna delar dock inte utredningens vidare bedömning att en omförhandling av kontrakt kommer falla inom ramen för den ordinarie avtalsförfarandet då utredningen föreslår en lång förberedelseperiod till 1 januari 2025. Skälen till detta är flera;

- Långt ifrån alla avtal innehåller möjligheten att omförhandla villkor
- Det är mycket ovanligt att avtal med kommuner och regioner omförhandlas

- Kontrakt inom lagen om valfrihet (LOV) löper på utan slut. De aktörer som kvalificerat sig till systemet får verka där så länge kraven uppfylls. Det finns således ingen naturlig tidpunkt när villkor kan skrivas om eller ändras

Utredningen menar vidare att kostnaderna för omförhandling av avtal borde falla inom det ordinarie avtalsförfarandet eftersom utredningen föreslår en lång förberedelsestid innan ikraftträdandet. Vi delar inte heller den bedömningen. Eftersom avtal inom LOV löper på saknas en naturlig tidpunkt för omförhandling. Därmed kommer samtliga LOV-avtal som innehåller krav på bemanning att behöva omförhandlas.

Upphandlad hemtjänst kan tjäna som exempel; idag har 159 kommuner LOV inom hemtjänst. Varje kommun har flera utförare och således flera avtal. Det finns ca 520 godkända företag inom LOV i hemtjänst.ⁱ Det handlar alltså om många hundratals kontrakt som kommer att behöva omförhandlas som en direkt konsekvens av införandet av en skyddad yrkestitel, och som annars inte hade behövt omförhandlas.

I de fall regeringen avser att gå vidare med en proposition anser Vårdföretagarna därför att det är av yttersta vikt att säkerställa att krav på andel utbildade undersköterskor i redan ingångna avtal upphävs automatiskt vid införandet av en skyddad yrkestitel. Vidare måste det säkerställas att sådana krav inte kan ställas i nya avtal.

Avslutning

Vårdföretagarna har härutöver inga ytterligare synpunkter.

Med vänlig hälsning,

Sabina Joyau
Näringspolitisk Chef
Vårdföretagarna

ⁱ *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Valfrihetssystem i kommuner 2019 - Beslutsläget i införandet av LOV*